

tak vzniká jemný vzťah zdanlivo neživých (stálych) kameňov a neustále (premenlivej) "rašiacej" vegetácie. Vegetáciu iba udržujeme v takom rozsahu, aby bol lom prístupný a "viditeľný". Oproti súčasným parkom (štylizovaným vegetáciou) tak vytvárame niečo, čo sa "samo rodí", kde je človek viac pozorovateľom ako tvorcom.

Istotu v dnešnej dobe symbolizuje vek a "mlčanie" kameňov. Nemnosť a nehybnosť andezitovej krajiny. Tieto dve polohy (zmena a stálosť) sú jasnou odpoveďou a dostatočne trvanlivým "textom" v krajine. Usporiadanie kameňov vyjadruje symboliku našej doby a jej alternatívne východiská. Možnosť organického súžitia prírody a človeka, našu spoločnú genézu. Pohybom v symbolickompriestore vytvárame "sled myšlienok". Čitateľný text, ktorý možno znovu prerozprávať starcom, deťom, dospievajúcim. Môžeme nájsť identitu, spájanie, nie oddeľovanie. Odmenou je pokoj a vnímanie, na rozdiel od neustále sa meniacich pravidiel mestského ruchu.

Peter Jančura

Literatúra

- Bauman, Z.: Globalizácia, dôsledky pre ľudstvo. Kaligram Bratislava, 2000, s. 124.
- Derida, J.: Texty k dekonštrukcii. Archa Bratislava, 1993, s. 336.
- Grun, A., Seufferin, A.: Spiritualita stvoření. Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2000, s. 78.
- Pawłowska, K.: The Perception of Cultural Urban Landscape. In: Jančura, P. (ed.): Zborník z konferencie Krajina, človek, kultúra. SAŽP B. Bystrica, 1998, s. 31 – 34.
- Vyletel, P.: Tak ako bájný vták Fénix vstal z Popola. Z interview s J. Badániovou: NV žurnál Zvolen, 1. augusta 2000, s. 7.

Krajinnoekologický fundament Územného plánu obce Hnúšťa

V júli minulého roku Národná rada Slovenskej republiky schválila novelu zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (zákon NR SR č. 237/2000 Z. z.), ktorá kodifikuje niektoré zásadné zmeny. Azda najpodstatnejšia je zakotvená v oddiele 4, časť *Obstarávanie územnoplánovacej dokumentácie*, kde sa v § 19 c, odsek 2 hovorí: *Pre územný plán regiónu a územný plán obce sa v rámci prieskumov a rozborov spracováva optimálne priestorové usporiadanie a funkčné využívanie územia s prihliadnutím na krajinnoekologické, kultúrnohistorické a socioekonomické podmienky, ďalej len "krajinnoekologický plán"*). Jednoducho, poznatky o krajinnoekologických (ale aj iných) podmienkach sa takto stávajú neoddeliteľnou súčasťou spracovania územných plánov regiónov a územných plánov obcí. Táto "zmena" však vyvolala v odbornej verejnosti množstvo diskusií, polemík, rozporov, ba až ostrých výmen názorov. Odpoveď na vzniknuté nejasnosti, nezrovnalosti či rozpory v pohľadoch na spôsob, metodický postup, formu či časovú náročnosť spracovania "krajinnoekologického plánu" ako povinnej súčasti územných plánov regiónov a obcí poskytuje Územný plán obce (ÚPN-O) Hnúšťa (Ing. arch. A. Supuka – LANDUR-BIA Banská Bystrica, august 2001) a jednoznačne tieto nezrovnalosti či nejasnosti vyvracia. Tak ako hovorí novelizovaný zákon NR SR č. 237/2000 Z. z., v rámci jeho spracovania (v etape Prieskumy a rozborov) boli vyhodnotené krajinnoekologické podmienky v celom území katastra,

ako nosný východiskový podklad na spracovanie ďalších procesných častí územného plánu. Použila sa metodika krajinného plánovania LANDEP (Ružička, Miklós, 1982), ktorú Ministerstvo životného prostredia SR odporúča ako najvhodnejšiu pri spracovaní či vyhodnocovaní týchto podmienok. Jej plasticnosť a prispôbivosť špecifickým požiadavkám spoločnosti, za čo sa v súčasnosti začína konečne považovať starostlivosť o kvalitu životného prostredia (ale aj starostlivosť o krajinu všeobecne), potvrdzuje správny prístup k riešeniu tejto problematiky aj na úrovni územnoplánovacích dokumentov. Doterajšie skúsenosti s implementáciou metodiky LANDEP do územnoplánovacieho procesu jasne hovoria v jej prospech a Územný plán obce Hnúšťa to len potvrdzuje.

Účelom či cieľom vyhodnotenia krajinnoekologických podmienok územia, ktoré je od r. 1985 zaradené medzi osobitne sledované lokality Slovenska z hľadiska narušenia životného prostredia, pre potreby spracovania ÚPN-O Hnúšťa, bolo "ponúknuť" optimálne možnosti priestorového usporiadania a funkčného využitia územia katastra, úzko korešpondujúce s jeho krajinnoekologickým potenciálom. Dôraz sa kládol najmä na komplexnú revitalizáciu krajiny, pri predpoklade zachovania súčasného utlmenia výrobných aktivít (výroba magnetu), ba dokonca po jej likvidácii. Tieto možnosti riešiteľ územného plánu "použil" pri komplexnom zosúladení a racionálnom skoordino-

vaní všetkých aktivít a funkcií v území. Najpodstatnejšie však bolo, že vyhodnotené krajinoekologické poznatky netvorili len "povinnú" súčasť spracovania územného plánu, ako to požaduje zákon NR SR č. 237/2000 Z. z., ale predstavovali podstatnú časť vstupných informácií o komplexnom potenciáli územia, ktoré zhotoviteľ územného plánu zahrnul do výsledného urbanistického riešenia, a tak bezozvyšku naplnil znenie § 19 c, odsek 2 tohto zákona.

Spracovaný ÚPN-OHnúšťa je dokument, ktorý spĺňa prioritnú požiadavku trvalo udržateľného rozvoja územia. Podstata naplnenia tejto požiadavky bola v komplexnom a systémovom nazeraní na zatiaľ nie dostatočne docenenú problematiku krajiny, jej tvorby a ochrany, ako neoddeliteľnej súčasti územného či priestorového plánovania. Krajina sa chápala (hodnotila) ako najelementárnejšia, ale pritom najdôležitejší predpoklad tvorby a ochrany životného prostredia.

Pri optimálnom usporiadaní poľnohospodárskeho pôdneho fondu (PPF) dôležitú úlohu hrala najmä kvalita pôd, hodnotená podľa vybraných fyzikálnych vlastností (zrnitosti, skeletnatosti, hĺbky), ale aj dôsledkov výrobných činností (kontaminované a zdevastované pôdy). Po vyhodnotení týchto daností (aj limitných, stresových faktorov), pôdnoekologický potenciál "určil" najoptimálnejší spôsob hospodárenia na PPF. Keďže v okolí sídla Hačava sa nachádza dostatok potenciálne vhodných plôch na orné pôdy, ale aj plôch vhodných na využívanie lúčno-pasienkarským spôsobom, je predpoklad vytvoríť v tejto časti katastra poľnohospodársku zónu. V pravobrežnej časti potoka Tisovecká Rimava treba uvažovať aj s rozptýlenou mimolesnú drevinovou a krovinovou vegetáciou ako primárnym prvkom krajinoekologickej stability priestoru. Nezanedbateľná je aj jej estetická funkcia. V tejto časti katastra sa javí ako naj-

vhodnejší spôsob maloplošné hospodárenie na PPF, teda menšie súkromné farmy. Poľnohospodársku produkciu formou veľkoplošného družstevného hospodárenia možno sústrediť na pravobrežné svahy a riečne terasy potoka Klenovecká Rimava. Ani jedna z týchto lokalít poľnohospodárskej výroby nie je závažne ovplyvnená dôsledkami výroby magnezitu.

Poľnohospodárske pôdy v lokalite Hnúšťa-Likier, hoci sú dostatočne kvalitné, vzhľadom na prevládajúci smer vetra (SZ–JV) negatívne ovplyvňuje výroba Slovenských lúčobných závodov (SLZ), teda v súčasnosti sú vhodné len na lúčno-pasienkarské využívanie.

Krajinoekologické podmienky územia sú vhodné na poľnohospodárske usporiadanie katastra a súbežne vytvárajú predpoklady na zriadenie nových alebo zachovanie existujúcich lokalít vhodných na záhradkarské osady. Najvhodnejšia sa nachádza na západnom svahu v blízkosti Hnúšte. Ďalšou je záhradkarska osada medzi Hnúšťou a Mútnikom na pravobrežnom svahu toku Tisovecká Rimava. Všetky záhradkarské osady spĺňajú priestorové nároky a sú aj bezproblémovo dopravne dostupné.

Z krajinoekologického hľadiska sa kládol dostatočný dôraz aj na naplnenie zvyšujúcich sa nárokov či potrieb obyvateľov na rôzne formy rekreačného využitia. Krajinoekologické podmienky v širokej miere dokázali tieto potreby umožniť. Plochy s rekreačnou funkciou možno využívať aj na chatárenie s citlivým zakomponovaním do prevládajúceho typického charakteru (obrazu) krajiny. Alternatívne ich možno "použiť" ako plochy so športovým zameraním či využitím (v zime, v lete), samozrejme, dostatočne kombinované s plochami ekostabilizačnej krajinej vegetácie. Súčasná krajinná vegetácia je "komponovaná" ako základná os, ktorú tvoria brehové porasty vodných tokov Klenovská

a Tisovecká Rimava, v mnohých prípadoch prepojené na rozptýlenú mimolesnú drevinovou a krovinovou vegetáciu s funkciou ekostabilizačnou, hygienickou, bariérovou, ale aj estetickou.

Prevažná časť katastra je zaradená medzi lokality s výrazným narušením životného prostredia. Je to dôsledok dlhodobej ťažby magnezitovej rudy a výroby magnezitu (haldy, výsypky, antropogénny reliéf). Hoci výroba magnezitu výrazne poklesla, zdevastovaná krajina zostala. V minulosti boli pokusy krajinu revitalizovať zalesnením, zostalo ale pri nevydarených pokusoch. Pri spracovaní Územného plánu obce Hnúšťa sa preukázalo, že bola použitá vhodná metodika krajinného plánovania, podľa ktorej bol spracovaný územnoplánovací dokument, spĺňajúci požiadavky na komplexnosť, systémovosť, ale aj ucelenosť krokov pri riešení či optimálnom organizovaní priestoru a jeho funkčnom využití. Spracovaný ÚPN-O Hnúšťa by mal odštartovať takú potrebnú symbiózu nárokov či potrieb spoločnosti a krajinoekologických znakov o území, priestore. Preto rôzne diskusie, polemiky či nepodložené úvahy o vhodnosti či použiteľnosti metodiky by mali ísť bokom, pretože použitie metodiky krajinného plánovania LANDEP je dostatočnou zárukou naplnenia § 19 c, odseku 2 novelizovaného zákona NR SR č. 237/2000 Z. z. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku.

Pavel Auxt

Literatúra

- Ružička, M., Miklós, L.: Landscape Ecological Planning (LANDEP) in the Process of Territorial Planning, *Ekológia (Bratislava)*, 1, 1982, 3, s. 297 – 312.